

Till stadsbyggnadskontoret

Granskningsyttrande 2 över kv. Yxan 4 Dp 2016 -14530

Stadsbyggnadskontoret hänvisar i Planbeskrivningen 2025-05-13 till de övergripande målen i Stockholms Översiktsplan 2018, *En växande stad, En sammanhängande stad och God offentlig miljö och menar att detaljplanen för kv. Yxan 4 ligger i linje med dessa mål.*

Man bortser ifrån att målen är *övergripande* och inte kan appliceras på alla detaljplaner i staden utan måste anpassas till platsens omgivningar och syftet med bygget.

I det här fallet överskrider detaljplanen syftet som i grunden är att bygga pensionärslägenheter genom att inkludera lokaler för helt andra ändamål, dessutom på en plats med höga kultur - och miljövärden.

Beslut om betydande miljöpåverkan 2025-05-13

Stadsbyggnadskontoret beslutar att detaljplanens genomförande inte kan antas medföra sådan betydande miljöpåverkan att en miljöbedömning behöver göras.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda bedömning

”Förslaget kräver inga åtgärder utöver normal miljöanpassning. De förändringar som planeras ligger i linje med *förväntad stadsutveckling på platsen* och medför inga *långvariga eller oåterkalleliga skador på miljö eller kulturvärden*. Påverkan är av *begränsad omfattning* och hanteras genom planens bestämmelser. Det bedöms inte uppstå komplexa eller *kumulativa effekter* som skulle kunna leda till svåröverskådliga konsekvenser. Planförslaget överensstämmer med gällande översiktsplan och den planerade markanvändningen bedöms inte medföra betydande påverkan på *miljö, kulturarv eller människors hälsa*. Undersökningssamråd med länsstyrelsen har genomförts.”

Spv anser inte att sammanfattningen stämmer.

1 Ingen **förväntade** denna utveckling i området för Stiftelsen Borgerskapets Enkehus och Gubbbhus. Den finns inte heller med i Översiktsplanen (ÖP) 2018

2 Detaljplanen ger **permanenta och oåterkalleliga skador på kulturmiljön och omgivande miljö,**

3 och på **naturmiljön och mikroklimatet** genom att de flesta träd fälls och trädgårdsdelen **minskas med mer än hälften** och kommer utgöras av mer hårdgjord mark,

4 och på **hälsan** genom **att vistelsevärdet i trädgården** minskar och genom att trafiken med **buller och avgaser ökar** på omkringliggande gator vilket drabbar både de boende på äldreboendet och i övriga bostäder längs omkringliggande gator.

5 **Buller och avgaser har en kumulativ negativ effekt** på människors hälsa.

SPV utvecklar ovanstående punkter nedan,

2 KULTURMILJÖVÄRDEN

Detaljplanen strider mot målen i **Översiktsplanens riksintressedel**

Riksintresset för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården.

Stadens mål är att riksintresset ska förvaltas så planerade åtgärder förstärker de värdebärande uttrycken utan att skada dem. Stadens mål är alltså högre än att undvika påtaglig skada. (s.14.)

En utgångspunkt vid alla förändringar bör vara att ta till vara landskapets karaktärsdrag och stadens gröna kulturvärden när Stockholm växer.

Starka landskapselement som de norrvända förkastningsbranterna, grusåsen, fjärdarna och strömmarna, utgör de stora penseldragen i stadsbilden. (s 19.)

Stadsbyggnadskontoret lutar sig i sin bedömning helt mot Tyréns miljö- och kulturhistoriska bedömningar. Dessa bygger på att området inte ligger i en utpekad värdekärna inom *Riksintresset för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården.*

Men värdekärnorna är få jämfört med storleken på hela riksintresseområdet och det är inte fritt fram att exploatera i den övriga innerstaden heller, se ovan.

Tyréns bedömningar överensstämmer inte med fackförvaltningarnas bedömningar av områdets miljö- och kulturhistoriska kvaliteter och värden. Fackförvaltningarna är eniga.

Några utdrag nedan från samrådsredogörelsen 2022-04-05

Länsstyrelsen

Planområdet ligger inom riksintresset för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården. Förslaget medför skada på riksintressets uttryck genom att anpassningen till naturen påverkas negativt.

Höjden i kvarteret och murarna är en effekt av Södermalms bergformationer och kvarterets struktur bidrar till en variation i stenstaden som nu till stor del försvinner.

Kommunen bör undersöka om det går att spara mer av murarna. Skada på riksintressets uttryck orsakas även av att parkmark tas i anspråk för bebyggelse.

Berget i kombination med de naturlika planteringarna berättar även om den framstående parkavdelningens stilideologi, men också om Södermalms karakteristiska topografiska förutsättningar.

Stadsmuseet (Stadsutvecklingsenheten)

Stadsutvecklingsenheten anser att det kan vara möjligt att bygga till och på Enkehuset från 1960-talet, men förslaget att riva muren och bygga stenstad saknar respekt för de kulturhistoriska förutsättningarna på platsen och förslaget bör därför avstyrkas i sin helhet.

Stadsutvecklingsenheten bedömer att förslaget innebär en förvanskning enligt 8 kap 13 § PBL av både muren och stadsbilden eftersom det innebär att stora delar av muren rivs och ersätts med flerbostadshus.

Stadsutvecklingsenheten menar att muren har en helt avgörande betydelse för förståelsen av institutionsparken och Borgerskapets gubbhus samt hur staden historiskt har hanterat landskapet i sin framväxt.

Om muren rivs och Wickmans institutionsbyggnad byggs in i stadskvarter går hela den monumentala placeringen förlorad. Sammanhanget med institution och institutionspark försvinner vilket är omistligt för platsens och områdets identitet och karaktär.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet:

Detaljplaneförslaget avser ett för Södermalm karaktäristiskt område med dramatiska branter, bergskärningar och naturstensmurar.

Den kuperade topografins möte med 1800-talets rätvinkliga stadsplanering ger en unik miljö där det hårda arbete som det innebär att tämja Södermalms branter är tydligt avläsbart.

Såväl stadsbildligt som kulturmiljömässigt har stenmurarnas kanjonlandskap ett oersättligt värde. Rådet avstyrker därför planerna på hus C som får allvarligast konsekvenser för upplevelsen av stadspartiets i dag så karaktäristiska utformning.

Rådet konstaterar också att närmiljön försämras för de boende inom kvarteret Yxan om de gemensamma ytorna för utevistelse kraftigt minskar.

Rådet anser att en rivning av Enkehuset kan accepteras liksom den förändring som det föreslagna bostadshus B innebär mot Varvsgatan och Heleneborgsgatans västra del.

Samfundet S:t Erik

Samfundet S:t Erik vill därför på nytt mycket bestämt avstyrka det aktuella planförslaget för kv Yxan (tidigare yttrande bifogas). Förslaget måste omarbetas med utgångspunkten att samtliga av de imponerande cyklopmurarna av granit som omger kvarteret bevaras då dessa tillsammans bildar ett helt unikt stadsrum.

Även Enkehuset med sin välbevarade och påkostade arkitektur från mitten av 1960-talet bör bevaras. Samfundet S:t Erik vill än en gång påpeka de stora stadsbildsmässiga, kulturhistoriska och arkitektoniska värden som går förlorade genom föreslagna rivningar och nybyggnation.

Förslaget innebär en helt oacceptabel förändring av ett sammanhållet stadslandskap som kondenserar berättelsen om Södermalms stadsbyggnadsutveckling under 1800-talet och påverkar även det offentliga rummet mycket negativt. De omfattande rivningarna av kvarterets murar och Enkehuset är inte heller försvarbara ur hållbarhetssynpunkt.

Trafikkontoret anser att de höga stödmurar i natursten som idag omger kvarteret Yxan 4 ger området och inte minst Högalidsgatan dess mycket karaktäristiska stadsmiljö. Planförslaget innebär att en stor del av den unika murstrukturen ersätts av byggnadsfasader med entréer i gatunivå vilket på ett oåterkalleligt sätt förändrar denna karaktärsfulla stadsmiljö.

3-4 KLIMAT, NATUR OCH HÄLSA

ÖP klimat, miljö, hälsa och säkerhet s.101

Med ett varmare klimat ökar risken för skadliga värmeböljor. Perioder av höga temperaturer kan påverka hälsan negativt, särskilt hos känsliga befolkningsgrupper. Grönska i stadsmiljön bidrar till att utjämna höga temperaturer.

I Stockholms miljöprogram Grönare Stockholm finns delmål för hållbar mark- och vattenanvändning som är särskilt applicerbara på Yxan 4 bl.a punkterna:

3.1 Sårbarheter i stadsmiljön till följd av ett klimat i förändring ska förebyggas.

3.4 Vid stadsutveckling ska ekosystemtjänster främjas för att bidra till en god livsmiljö.

Länsstyrelsen om C-huset: För att bygga huset inom kvarter 1C behöver stora delar av befintlig grönstruktur avverkas. Länsstyrelsen vill uppmana kommunen att spara så mycket grönstruktur som möjligt inom planområdet då den bidrar till ett svalare mikroklimat under de varmare perioderna på året, vilket blir allt

viktigare i och med klimatförändringarna. Extra viktigt är det i den här planen då delar av bebyggelsen planeras för vårdboenden. Träden hjälper inte bara till att skugga bebyggelsen från sol, utan skapar även små svalare områden på gården.

5 BULLER OCH AVGASER har en kumulativ effekt.

Långvarigt buller orsakar bl.a. oro, irritation, koncentrationssvårigheter, sömnstörningar, ökad stress, depressioner, förhöjt blodtryck, hjärt-och kärlsjukdomar.

Luftföroreningar, inklusive avgaser, ökar risken för hjärtinfarkt, stroke och lungcancer. Små partiklar (PM_{2,5}) kan tränga in i lungorna och blodet och orsaka allvarliga hälsoproblem. Barns lungfunktion utvecklas inte optimalt om de andas dålig luft.

KOSTNADER

Inte heller detta granskningsutlåtande innehåller några kostnadsanalyser.

Vi finner det ansvarslöst då så många osäkra faktorer ingår i projektet.

Bland annat visar den geotekniska utredningen och Tyréns murutredning att stödåtgärder och även återuppbyggnad av vissa delar måste göras för de murar som ska vara kvar om planen genomförs.

SPV:s SAMMANFATTNING

1.Platsens höga miljö-och kulturvärde måste värnas.

All byggnation ska ligga på den befintliga tomten och murarna lämnas intakta.

2. Ombyggnaden av huvudbyggnaden A respekterar byggnadens kulturvärde.

3. Vi har förstått att hus B där omvårdnadsenheten ligger har svåråtgärdade skador trots att byggnaden är modern. Vi föreslår att det byggs nytt och litet större på samma plats.

Eftersom äldreården är en så angelägen uppgift för kommunen så bör stiftelsen kunna få hjälp med mark eller fastighet för tillfälligt boende för dem som nu vårdas i hus B tills ett nytt hus står färdigt på det gamlas plats.

4. C-huset bör utgå helt och hållet.

5. Trädgården är viktig för allas hälsa och välmående och måste lämnas intakt. Ju äldre de boende blir dess viktigare är den lättillgängliga och gröna gården.

6. Garagen bör utgå.

7. En kostnadsanalys måste göras.

För övrigt hänvisar vi till vårt tidigare granskningsyttrande.

Stockholm 16 juni 2025

Bitte Liberg ordf.Södermalmsparkernas Vänner

Torkel Knutssonsg.31
118 49 Stockholm